ਭੂਮਿਕਾ

ਨਾਮਧਾਰੀ ਨਿਤਨੇਮ

੧੯੯੨ – 1935

Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-library

Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-library has been created with the approval and personal blessings of Sri Satguru Uday Singh Ji. You can easily access the wealth of teaching, learning and research materials on Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-library online, which until now have only been available to a handful of scholars and researchers.

This new Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-library allows school children, students, researchers and armchair scholars anywhere in the world at any time to study and learn from the original documents.

As well as opening access to our historical pieces of world heritage, digitisation ensures the long-term protection and conservation of these fragile treasures. This is a significant milestone in the development of the Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-Library, but it is just a first step on a long road.

Please join with us in this remarkable transformation of the Library. You can share your books, magazines, pamphlets, photos, music, videos etc. This will ensure they are preserved for generations to come. Each item will be fully acknowledged.

To continue this work, we need your help

Your generous contribution and help will ensure that an ever-growing number of the Library's collections are conserved and digitised, and are made available to students, scholars, and readers the world over. The Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-Library collection is growing day by day and some rare and priceless books/magazines/manuscripts and other items have already been digitised.

We would like to thank all the contributors who have kindly provided items from their collections. This is appreciated by us now and many readers in the future.

Contact Details

For further information - please contact

Email: NamdhariElibrary@gmail.com

kirpal singh chana

੧ ੴ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਹਾਇ।

ਭੂਮਕਾ

੧.

ਦੁਨੀਆਂ ਉਤੇ ਜਦੋਂ ਜਦੋਂ ਵੀ ਅਧਰਮ ਫ਼ੈਲ ਦਾ, ਪਾਪ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੁੰਦਾ, ਅਤਿਆਚਾਰ ਵਧਦੇ, ਗ਼੍ਰੀਬ ਦੁਖਾਏ ਜਾਂਦੇ, ਸਾਧੂ ਸਤਾਏ ਜਾਂਦੇ, ਤੇ ਜ਼ਾਲਮ ਜਰਵਾਣੇ ਮਨ ਭਾਂਉਦੇ ਅਤਿਆਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਦੋਂ ਉਦੋਂ, ਈਸ਼ੁਰ ਅੰਤਰਜਾਮੀ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ, ਉਹਨਾਂ ਅਨਾਥਾਂ ਦੀ ਰਖਿਆ ਲਈ ਅਤੇ ਮਾਨ ਮਤੇ ਜਾਬਰ ਹੰਕਾਰੀਆਂ ਦਾ ਗਰਬ ਨਿਵਾਰਨ ਕਰਨ ਲਈ ਮਨੁਖ ਜਾਮੇ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਹਾਂ, ਜਦੋਂ ਜਦੋਂ ਵੀ ਖਲਿਕ ਦੁਖੀ ਹੋਕੇ ਤੜ-ਫੜਾਂਦੀ ਹੈ, ਓਦੋਂ ਓਦੋਂ ਹੀ ਖਾਲਿਕ ਕੋਪਦਾ ਹੈ ਅਤੇ "ਜੁਗ ਜੁਗ ਮੈਂ ਹਮ ਅਵਤਰੈਂ ਅਪਨੇ ਭਗਤਨ ਕਾਜ" ਆਦਿ ਬਚਨਾਂ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਮਾਤ ਲੋਕ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਅਵਤਾਰ

ਵਾਦ ਦੇ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਐਉਂ ਮੰਨਣ ਕੀਤਾ ਏ।

"ਹਰਿ ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਭਗਤ ਉਪਾਇਆ
ਪੈਜ ਰਖਦਾ ਆਇਆ ਰਾਮ ਰਾਜੇ।"

† † † †

"ਸਤਿਜੁਗ ਤੈ ਮਾਣਿਓ ਛਲਿਓ ਬਲਿ ਬਾਵਨ ਭਾਇਓ॥ ਤ੍ਰੇਤੈ ਤੈ ਮਾਣਿਓ ਰਾਮ ਰਘੁ-ਵੰਸੁ ਕਹਾਇਓ। ਦੁਆਪਰਿ ਕ੍ਰਿਸਨ ਮੁਰਾਰਿ ਕੰਸੁ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥੁ ਕੀਓ। ਉਗ੍ਰਸੈਣ ਕਉ ਰਾਜੁ ਅਭੈ ਭਗਤਹ ਜਨ ਦੀਓ॥ ਕਲਿਜੁਗਿ ਪ੍ਰਮਾਣੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰੁ ਅੰਗਦੁ ਅਮਰੁ ਕਹਾਇਓ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਜੁ ਅਬਿਚਲ ਅਟਲੁ ਆਦਿ ਪੁਰਖਿ ਫੁਰਮਾਇਓ॥"

੨

ਅਜ ਤੋਂ ਕੋਈ ਸਾਢੇ ਚਾਰ ਸੌ ਸਾਲ ਪਹਿਲੇ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਲ ਨਿਗ੍ਹਾਹ ਮਾਰਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਲੂੰ ਕੰਡੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਹਨੀ ਦਿਨੀ ਇਸ ਭਾਰਤ ਭੂਮੀ ਵੀਰ ਜਨਨੀ ਦੀ ਡਾਢੀ ਦੁਰਦਸ਼ਾ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਯਵਨ ਰਾਜ ਜੋਰਾਂ ਤੇ ਸੀ, ਹਿੰਦੂ

ਸਤਾਏ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਥਾਂ ਥਾਂ ਦੁਖਾਏ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਬਹੂ ਬੇਟੀਆਂ ਯਵਨ ਦਿਨ ਦੀਵੀਂ ਖੋਹ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਯਵਨਾਂ ਦੇ ਨਿਤ ਦਿਹਾੜੇ ਦੇ ਹਮਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸੋਨੇ ਦੀ ਚਿੜੀ ਭਾਰਤ, ਅੰਨ, ਜਨ, ਧਨ. ਪੂਰਤ ਭਾਰਤ, ਦੀਨਾਂ ਦੀਨ ਪ੍ਰਾਧੀਨ ਹੋਈ, ਅਪਣੀ ਸੁਖ ਸੰਪਤਾ ਤੇ ਗੌਰਵ, ਲੁਟਾਕੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਲਿਤਾੜੀ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਰੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਵਿਚਾਰੀ ਨੂੰ ਇਕ ਦਿਨ ਵੀ ਅਰਾਮ ਤੇ ਚੈਨ ਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਗੁਜ਼ਰਦਾ। ਕਦੀ ਬਾਬਰ ਚੜ੍ਹ ਆਉਂਦਾ ਸੀ, ਕਦੀ ਤੈਮੂਰ ਲੁਟ ਮਾਰ ਆ ਮਚਾਉਂਦਾ ਸੀ, ਕਦੀ ਨਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਆ ਕੜਕਦਾ ਸੀ ਤੇ ਕਦੀ ਅਬਦਾਲੀ ਪਾਪਾਲੀ ਵਰਤਾਕੇ ਹੂੰਝਾ ਫੇਰ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਵੀ ਅਜੇਹਾ ਨਹੀ ਸੀ ਗੁਜ਼ਰਦਾ, ਜਦੋਂ ਲੋਕੀਂ ਸੁਖਦਾ ਸਾਹ ਲੈ ਸਕਣ। ਸੁਖ ਤੇ ਕਿਧਰੇ ਰਿਹਾ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਏਹ ਕਹਾਵਤ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਹੈਸੀ ਵੀ ਅਸਲੋਂਹੀ ਸਚ ਤੇ ਠੀਕ ਕਿ-

"ਖਾਧਾ ਪੀਤਾ ਲਾਹੇ ਦਾ ਤੇ
ਰਹਿੰਦਾ ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹੇ ਦਾ"

ਉਸ ਸਮੇ ਦਾ ਚਿਤ੍ਰ, ਪਰਮ ਪੂਜਯ ਮਹਾਂ ਕਵੀ ਸ੍ਰੀ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਪਣੇ ਰਚਿਤ ਪੁਸਤਕ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਇਉਂ ਚਿਤਰਤ ਕਰਦੇ ਹਨਃ—

ਸੱਯਦ ਸ਼ੇਖ ਮੁਗਲ ਪਾਠਾਨ,
ਜ਼ਾਲਮ ਭਏ ਜਬੀ ਬਲਵਾਨ।
ਹਿੰਦਨ ਕੋ ਦੁਖ ਦਯੋ ਮਹਾਏ,
ਦੇਵਨ ਕੇ ਮੰਦਰ ਗਿਰਵਾਏ।
ਘੋਰ ਨਾਥ ਸੇ ਔਘੜ ਸਾਧੂ,
ਪੰਡਿਤ ਦਤ ਸੇ ਸੁਮਤਿ ਅਗਾਧੂ।
ਮਰਵਾ ਚੀਲਾਂ ਕੋ ਖੁਲ੍ਹਵਾਏ,
ਕੇਚਿਤ ਮੇਖੋਂ ਠੋਕ ਸੁਕਾਏ।
ਕੇਚਿਤ ਕਚੇ ਚੰਮ ਮੜ੍ਹਾਏ,
ਕੇਚਿਤ ਕੁਤਿਓਂ ਸੇ ਤੁੜਵਾਏ।
ਤੁਰਕ ਹੋਵਨਾਂ ਜਿਨ੍ਹੈ ਨਾ ਮਾਨਿਓ,
ਤਿਨ ਤਿਨਕੋ ਅਤਿ ਦੁਖ ਦੇਹਾਨਿਓ।
ਯਗ ਹਵਨ ਕੋਈ ਕਰਨ ਨਾ ਪਾਏ,
ਕਰੇ ਜੋ ਤਹਿ ਦੁਖ ਦੇਤ ਮਹਾਏ।
ਸੁੰਦ੍ਰ ਪਿਖੇਂ ਜ਼ਾਹ ਕੀ ਤਰਨੀ,

ਪਕਰ ਕਰੈਂ ਬਲ ਸੌਂ ਨਿਜ ਘਰਨੀ।
ਕਾਜ਼ੀ ਰਿਸ਼ਵਤ ਲੇ ਕਰ ਸਾਰੇ,
ਸਾਚੇ ਕੋ ਝੂਠਾ ਕਰ ਡਾਰੇ।

ਆਹ! ਇਨਸਾਫ ਦੀ ਵਾਗ ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਜੋ ਇਨਸਾਫ ਦੇ ਨੇੜੇ ਤੀਕ ਢੁਕਣ ਦਾ ਨਾਉਂ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ ਸਨ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਬੰਧੀ ਪੂਜ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਰਾਇ ਦਿਤੀ ਹੈ:-'ਕਾਜੀ ਹੋਏ ਰਿਸ਼ਵਤੀ ਵੱਢੀ ਲੈਕੇ ਹੱਕ ਗੁਵਾਈ"।

ਸਿੰਧ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਿੰਧ ਦੇ ਅਮੀਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਕ ਅਦਾ-ਲਤੀ ਕਾਜ਼ੀ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਲੋਕੀ ਆਪ ਉਤੇ ਸ਼ਿਕੈਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਆਪ ਵੱਢੀ ਖਾਂਦੇ ਹੋ। ਅਗੋਂ ਕਾਜ਼ੀ ਸਾਹਬ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿਤਾ ਕਿ ਹਜ਼ੂਰ ਮੈਨੂੰ ਮਦੱਈ ਤੇ ਮੁਦਾਲੇਹ ਕੋਲੋਂ ਹੀ ਕੁਝ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਬਹੁਤ ਅਫ-ਸੋਸ ਹੈ ਕਿ ਗੁਆਹ ਮੇਰੇ ਹੱਥੋਂ ਸੁਕੇ ਹੀ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਜਦੋਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਹੋਈ ਤਾਂ ਦੁਖੀ ਹੋਈ ਹੋਈ ਭੂਮੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਅੰਤ੍ਰਯਾਮੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਰਥਕ ਹੋਈ:-
ਬਾਝ ਗੁਰੂ ਅੰਧੇਰ ਹੈ ਖਹਿ ਖਹਿ ਮਰਦੇ ਬਹੁਬਿਧ

ਲੋਆ । ਵਰਤਿਆ ਪਾਪ ਜਗਤ੍ਰ ਤੇ ਧਉਲ ਉਡੀਨਾ ਨਿਸ ਦਿਨ ਰੋਆ । ਬਾਝੁ ਦਯਾ ਬਲ ਹੀਨ ਹੋਇ ਨਿਘਰ ਚਲਿਆ ਰਸਾਤਲ ਟੋਆ । ਖੜਾ ਇਕਤੇ ਪੈਰ ਤੇ ਪਾਪ ਸੰਗ ਬਹੁ ਭਾਰਾ ਹੋਆ । ਥੰਮੈ ਕੋਇ ਨਾ ਸਾਧ ਬਿਨ ਸਾਧ ਨਾ ਦਿਸੈ ਜਗ ਵਿਚ ਕੋਆ । ਧਰਮੁ ਧਉਲ ਪੁਕਾਰੈ ਤਲੈ ਖੜੋਆ ।

ਭਈ ਅਧਿਕ ਜਬ ਐਸ ਵਿਰਾਮੀ ।
ਤਬ ਵਿਚਾਰ ਈਸਰ ਜਗ ਸੁਆਮੀ ।
ਪਾਲਿਨ ਹੇਤ ਸਨਾਤਨ ਨੇਤੈ ।
ਵੇਦਕ ਧਰਮ ਰਖਨ ਕੇ ਹੇਤੈ ।
ਆਪ ਪ੍ਰਭੂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਰੂਪੰ ।
ਪ੍ਰਗਟ ਭਏ ਜਗ ਮੇ ਸੁਖ ਭੂਪੰ ।
(ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼)

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਧਰਨੀ ਦੀ ਪੁਕਾਰ ਸੁਣਕੇ—

"ਜਬ ਜਬ ਹੋਤ ਅਰਿਸਟ ਅਪਾਰਾ । ਤਬ ਤਬ ਦੇਹ ਧਰਤ ਅਵਤਾਰਾ"। ਤਥਾ "ਧਰਮ ਚਲਾਵਨ ਸੰਤ ਉਬਾਰਨ । ਦੁਸ਼ਟ ਸਬਨ ਕੋ ਮੂਲ ਉਪਾਰਨ" ।

ਅਨੁਸਾਰ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ । ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸ੍ਵੈਰਚਨਾਂ ਦਵਾਰਾ

ਇਉਂ ਕਲਮ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਹੈ:—

"ਕਲਿ ਕਾਤੀ ਰਾਜੇ ਕਾਸਾਈ ਧਰਮੁ ਪੰਖ ਕਰਿ ਉਡਰਿਆ। ਕੂੜੁ ਅਮਾਵਸ ਸਚੁ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀਸੈ ਨਾਹੀ ਕਹ ਚੜਿਆ। ਹਉ ਭਾਲਿ ਵਿਕੁੰਨੀ ਹੋਈ॥ ਆਧੇਰੈ ਰਾਹੁ ਨ ਕੋਈ। ਵਿਚਿ ਹਉਮੈ ਕਰਿ ਦੁਖ ਰੋਈ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਕਿਨਿ ਬਿਧਿ ਗਤਿ ਹੋਈ॥"

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਫਰਮਾਂਦੇ ਹਨ:—

"ਬਾਬਾ ਆਖੇ ਨਾਥ ਜੀ ਸਚ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਕੂੜ ਅੰਧਾਰਾ। ਕੂੜ ਅਮਾਵਸ ਵਰਤਿਆ ਹਉਂ ਭਾਲਨ ਚੜਿਆ ਸੰਸਾਰਾ" ਪਾਪ ਗਿਰਾਸੀ ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਧਉਲ ਖੜਾ ਧਰ ਹੇਠ ਪੁਕਾਰਾ। ਬਾਝ ਗੁਰੂ ਬੁਡਾ ਜਗ ਸਾਰਾ"

"ਕਲ ਹੋਈ ਕੁਤੇ ਮੁਹੀ ਖਾਜ ਹੋਯਾ ਮੁਰਦਾਰ ਗੁਸਾਈ। ਰਾਜੇ ਪਾਪ ਕਮਾਵਦੇ ਉਲਟੀ ਵਾੜ ਖੇਤ ਕਉ ਖਾਈ।"

ਜਦੋਂ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਇਉਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਵੇਦਨ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਘਰ ਬਾਰ ਛਡ, ਬਾਬਾ ਕਾਲੂ ਤੇ ਮਾਤਾ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਜੀ ਦੀਆਂ ਦੁਨੀਆਵੀ ਆਸਾਂ ਉਮੈਦਾਂ ਤੇ ਪਾਣੀ ਫੇਰਕੇ ਆਪ ਘਰੋਂ ਨਿਕਲ ਟੁਰੇ ਤੇ ਏਮਨਾ ਬਾਦ, ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਗ਼ਰੀਬ ਕ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਘਰ, ਜਾਕੇ

ਉਗ੍ਰ ਤਪ ਕੀਤਾ ਯਥਾ:—

"ਰੇਤ ਅਕ ਆਹਾਰ ਕਰ,
ਰੋੜਾਂ ਦੀ ਗੁਰ ਕਰੀ ਵਿਛਾਈ।
ਭਾਰੀ ਕਰੀ ਤਪਸਿਆ,
ਵਡੇ ਭਾਗ ਹਰਿ ਸਿਉ ਬਣ ਆਈ।"

ਜਦ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਅੰਤ੍ਰ ਧਿਆਨ ਹੋਕੇ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਵਲ ਨਿਗਾਹ ਮਾਰੀ ਤਾਂ ਆਪ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਭਾਰਤ ਦਾ ਆਰਤ—ਨਾਦ ਸੁਣਿਆ ਨਾ ਗਿਆ।

"ਬਾਬਾ ਦੇਖੈ ਧਿਆਨ ਧਰ,
ਜਲਦੀ ਸਭ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਿਸ ਆਈ
ਬਾਝਹੁ ਗੁਰੂ ਗੁਬਾਰ ਹੈ,
ਹੈ ਹੈ ਕਰਦੀ ਸੁਣੀ ਲੁਕਾਈ॥"

ੀ ੀ ੀ ੀ

"ਦਾਵਾ ਅਗਨਿ ਬਹੁਤ ਤ੍ਰਿਣ ਜਾਲੇ,
ਕੋਈ ਹਰਿਆ ਬੂਟ ਰਹਿਓਰੀ॥"

ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਗ਼ੀਬ ਨਿਵਾਜ ਦਿਲ ਏਹ ਦੁਖੜੇ ਸਹਾਰ ਨ ਸਕਿਆ ਤੇ ਝਟ ਪਟ ਅੰਤਰ ਧਿਆਨ ਹੋਕੇ ਬੇਨਤੀ ਵਿਚ ਜੁੜ ਗਿਆ "ਹੇ ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ ਨਾਥ! ਬਖਸ਼ ਲੈ, ਰਖਲੈ, ਬਚਾ ਲੈ, ਪਾਰ ਲਾ ਲੈ ਹੇ ਸਾਂਈਂ:—

'ਜਗਤ ਜਲੰਦਾ ਰਖ ਲੈ ਅਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰ।
ਜਿਤ ਦੁਆਰੈ ਉਬਰੈ ਤਿਤੈ ਲੇਹੁ ਉਬਾਰ"

ੜ.

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਮੁੜ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨਾ ਅਰੰਭ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਯਾ, ਧਰਮ, ਸਤਿ, ਸੰਤੋਖ, ਯਗ, ਹਵਨ ਆਦਿ ਸ੍ਰੇਸਟ ਗੁਣਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ **"ਸਿਖ ਪੰਥ"** ਰੂਪ ਮਨੋਹਰ ਬ੍ਰਿਛ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਲਾਈ। ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ੯ ਗੁਰੂਆਂ ਨੇ ਇਸ ਪੌਦੇ ਨੂੰ ਇਸੇ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਕਾਇਮ ਰਖਣ ਲਈ ਬੜੇ ਬੜੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਅਪਣੀ ਸ਼ਾਹ ਰਗ ਦਾ ਖ਼ੂੰਨ ਪਾਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਿੰਚਿਆ। ਤਿਲਕ ਜੰਞੂ ਅਤੇ ਵੇਦਿਕ ਧਰਮ ਦੀ ਰਖਿਆ ਲਈ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਧਰਮ ਹਿੰਦ ਦੀ ਚਾਦ੍ਰ ਨੇ, ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਜਾਕੇ ਸੀਸ ਦ੍ਰਿਤਾ:-

ਯਥਾ,-"ਤਿਲਕ ਜੰਞੂ ਰਾਖਾ ਪ੍ਰਭ ਤਾਕਾ।
ਕੀਨਾ ਬਡੋ ਕਲੂ ਮਹਿ ਸਾਕਾ।
ਧਰਮ ਹੇਤ ਸਾਕਾ ਜਿਨਿ ਕੀਆ।
ਸੀਸ ਦੀਆ ਪਰ ਸਿਰਰ ਨਾ ਦੀਆ।
ਸਾਧਨ ਹੇਤ ਇਤੀ ਜਿਨ ਕਰੀ।
ਸੀਸ ਦੀਆ ਪਰ ਸੀ ਨ ਉਚਰੀ।
(ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ)

ਪੰਥ ਦੀ ਵਾਗ ਸਾਹਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸੋਢੀ ਸੁਲਤਾਨ ਨੇ ਸੰਭਾਲੀ। ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਧਰਮ ਹਿਤਕਾਰਨੀ ਮਹਾ ਪਰ ਉਪਕਾਰਨੀ ਪਾਵਨ ਤ੍ਰਿਕਾਲਗਯ, ਤੇ ਸਰਬਗਯ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੇ ਏਹ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਅਜੇਹੀ ਹਾਲਿਤ ਰਹੀ, ਤਾਂ ਉਹ ਦਿਨ ਦੂਰ ਨਹੀਂ, ਜਦੋਂ ਯਵਨ ਇਸਨੂੰ ਅਸਲੋਂ ਹੀ ਬਰ-ਬਾਦ ਕਰ ਦੇਣਗੇ। ਹਿੰਦੂ ਕੌਮ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਮੁਰਦਾ ਹੋ ਚੁਕੀ ਏ। ਜਾਤੀਯਤਾ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਉੱਕੀ ਹੀ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਚੁਕੀ ਏ। ਸ੍ਵੈ ਅਭਿਮਾਨ, ਸ੍ਵੈ ਸਤਿਕਾਰ, ਨਿਜ ਗੌਰਵ ਖੋ ਬੈਠੀ ਏ। ਇਸ ਦੇ ਧਰਮ ਮੰਦਰ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਮਿਲਾ ਦਿਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਇਸਦੀਆਂ ਬਹੂ ਬੇਟੀਆਂ ਦੀ ਬੇਇਜ਼ਤੀ ਹੋ ਰਹੀਏ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਲਾਲ ਤੇ ਕੌਮ ਦੇ ਨੌ ਨਿਹਾਲ ਬਚੇ ਗਜ਼ਨੀ ਦੇ ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿਚ ਟਕੇ ਟਕੇ ਤੋਂ ਬਿਕ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਰ ਆਹ! ਏਹ ਸਭ ਕੁਝ ਇਸ ਹਿੰਦੂ ਜਾਤੀ ਦੇ ਸੌਹੇਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਫਿਰਵੀ ਕੀ ਮਜਾਲ ਜੋ ਇਸਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਰਤੀ ਤੇ ਮਲਾਲ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇ। ਇਸਦੇ ਕੰਨ ਤੇ ਜੂੰ ਤਕ ਨਹੀਂ ਸਰਕਦੀ ਕੋਈ ਉਫ਼ ਤਕ ਨਹੀ ਕਰਦਾ। ਇਸਤੋਂ ਹੋਰ ਕੀ ਆਸ ਹੋ ਸਕਦੀ ਏ। ਪਰ ਇਸਦਾ ਬਚਾ ਕਰਨਾ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

"ਇਹੈ ਕਾਜ ਧਰਾ ਹਮ ਜਨਮੰ।
ਸਮਝ ਲੇਹੁ ਸਾਧੂ ਸਭ ਮਨਮੰ।"

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਢੇਰ ਚਿਰ ਦੀ ਸੋਚ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ ਮਗਰੋਂ ਭਾਰਤ ਦੀ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ ਜਾਤੀ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਦਾ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਅਨੁਭਵ ਕਰਕੇ ਧਰਮ ਮਰਯਾਦਾ ਦੇ ਸਥਾਪਨ ਕਰਨ ਲਈ, ਜਿਸ ਬ੍ਰਿਛ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਲਾਈ ਸੀ, ਉਸਨੂੰ ਪਿਊਂਦ ਕਰਕੇ ਅਗੇ ਨਾਲੋਂ ਵਧੀਕ ਸੁਹਾਵਣਾਂ ਹਰਾ ਭਰਾ ਤੇ ਹਰ ਮਨ ਪਿਆਰਾ ਬਨਾਉਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਨੈਣਾ ਦੇਵੀ ਦੀ ਪਹਾੜੀ ਉਤੇ ਯਗ, ਹਵਨ ਆਦਿ ਉਗ੍ਰ ਤਪ ਕੀਤਾ ਤੇ ਸੰਮਤ ੧੭-੫੬ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਕੇ, ਚਾਰ ਵਰਨ ਦੇ ਇਕੋ ਭਾਈ ਬਣਾਕੇ ਚਾਰ ਵਰਨੀ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਕੌਮੀਅਤ ਦੇ ਅਜੇਹੇ ਪਿਆਰ ਸੂਤ ਵਿਚ ਪਰੋਯਾ ਕਿ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਨੇ ਹਿੰਦੁਸ-ਤਾਨ ਦੀ ਕਾਇਆਂ ਹੀ ਪਲਟ ਦਿਤੀ। ਜਾਤੀ ਦੀ ਰਖਿਆ ਲਈ ਇਕ ਸੇਵਾ ਦਲ ਕਾਇਮ ਕਰਕੇ ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਗੁਰੂ ਕੀ ਫੌਜ ਅਰਥਾਤ 'ਖਾਲਸਾ' ਰਖ ਦਿਤਾ ਤੇ ਜਿਸਨੂੰ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਇਕੋ ਹੀ ਮੰਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹਾਯਾ:—

"ਧਰਮ ਚਲਾਵਨ ਸੰਤ ਉਬਾਰਨ,

ਦੁਸਟ ਸਭਨ ਕੋ ਮੂਲ ਉਪਾਰਨ"

ਸ੍ਰੀ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਆਪ ਅਜੇਹਾ ਨਾ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਕੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ:-

"ਛਾਇ ਜਾਤੀ ਏਕਤਾ, ਅਨੇਕਤਾ ਬਲਾਇ ਜਾਤੀ, ਧਾਇ ਜਾਤੀ ਕੁਚਲਤਾ ਕਤੇਬਨ ਕੁਰਾਨ ਕੀ। ਪਾਪ ਪ੍ਰਪੱਕ ਜਾਤੇ, ਧਰਮ ਧਸੱਕ ਜਾਤੇ ਵਰਨ ਗਰੱਕ ਜਾਤੇ, ਸਹਿਤ ਵਿਧਾਨ ਕੀ। ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਦੇਹੁਰੇ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਦੂਰ ਹੋਤੇ, ਰੀਤ ਮਿਟ ਜਾਤੀ ਕਥਾ ਵੇਦ ਔ ਪੁਰਾਨ ਕੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ ਸੂਰ ਮੂਰਤੀ ਨਾਂ ਹੋਤੀ ਜੋ ਪੈ ਕਰੁਣਾ ਨਿਧਾਨ ਕੀ।"

ਗੁਰੂ ਜੀ ਤਾਂ ਆਏ ਹੀ ਇਸੇ ਲਈ ਸਨ ਕਿ ਅਲੋਪ ਹੋਈ ਯਗ ਹਵਨ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਮੁੜ ਇਸਥਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਇ। ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਆਗ-ਮਨ ਸਬੰਧੀ ਬਹਿਲੋ ਕੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਆਪਣੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:-

"ਕੂੜ ਕਪਟ ਸਭ, ਛਪ ਗਿਆ, ਸਭ ਸਚ ਵਰਤਾਰਾ। ਫਿਰ **ਯੱਗ ਹੋਮ** ਠਹਰਾਇ ਕਰ ਨਿਜ ਧਰਮ ਸਵਾਰਾ।"

ਚੀਫ਼ ਖਾਲਸਾ ਦੀਵਾਨ ਦੇ ਇਕ ਪ੍ਰਸਿਧ

ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਭਾਈ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਚੀ ਮੁਹਬਤ ਵਿਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ। "ਯੱਗ ਹੋਮ ਹੋਵਨਾ ਨਾ ਹਿੰਦ ਮੈਂ ਕੋਈ ਮੂਲ ਪਾਤਾ ਝੂਲਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਨਾਹੀ ਆਜ ਹਿੰਦਵਾਨ ਕੇ। ਕਹਿਤ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਏਸ ਮੇਂ ਨ ਝੂਠ ਜਾਨੋ ਤੀਰ ਜੋ ਨ ਛੂਟਤੇ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੁਆਨ ਕੇ।" ਸਾਹਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਯਗ ਹਵਨ ਨਾਲ ਅਜੇਹੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸਵਾ ਲਖ ਦਮੜੇ ਦੀ ਸਮਗ੍ਰੀ ਇਕੱਤ੍ਰ ਕਰਕੇ ਨੈਨਾ ਦੇਵੀ ਦੇ ਮੰਦ੍ਰ ਸੌਹੇਂ ਹਵਨ ਕੀਤਾ।

ਜਦ ਕੇਸੋ ਦਾਸ ਜੀਨੇ ਹਵਨ ਕਰਨ ਸਬੰਧੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਤਾਂ ਆਪ ਜੀਨੇ ਆਪਣੀ ਸੰਮਤੀ ਇਉਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ:—

"ਏਹ ਤੋ ਧਰਮ ਹਮਾਰਾ ਸਾਰ। ਕਰਤ ਰਹੇ ਨ੍ਰਿਪ ਮੁਨਿ ਅਵਤਾਰ। ਸੋ ਤੋ ਹਮਵੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੈਂ। ਜਾਤੇ ਸਭ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਸੁਖ ਪਾਹੈਂ। ਇਕਤੋ ਹੈ ਦੁਰਭਿਖ ਅਤਿਭਾਰੀ। ਹੇ ਪੜਿ ਰਿਹੇ ਨਾ ਵਰਸਤ ਬਾਰੀ। ਦੂਸਰ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਮੰਝਾਰੇ। ਮਹਾ ਮਰੀ ਪੜ ਰਹੀ ਅਪਾਰੇ। ਤ੍ਰਿਤੀਏ ਜੋ ਨਰ ਨਾਰੀ ਆਰਜ। ਹੋਇ ਰਹੇ ਨਿਜ ਧਰਮੋਂ ਖਾਰਜ। ਪਾਪ ਕੁਕਰਮਨ ਮੈਂ ਅਤਿ ਲਾਗੇ।

ਇਸੀ ਹੇਤ ਬਨ ਰਹੇ ਅਭਾਗੇ। ਜਗ ਹੋਮ ਲੌ ਸੁਕ੍ਰਿਤ ਜੇ ਹੈ। ਹਾਕਮ ਤੁਰਕ ਕਰਨ ਨਹੀਂ ਦੇ ਹੈ। ਹਮ ਜਬ ਹਵਨ ਯੱਗ ਕਰਵੈਹੈਂ। ਖੁਸ਼ ਹੇ ਘਨ ਜਲ ਬਹੁ ਬਰਸੈਹੈਂ। ਦੁਰਭਿਖ ਨਸੇ ਅੰਨ ਬਹੁ ਥੈਹੈ। ਸੁਕ੍ਰਿਤ ਸਭ ਕਰਨੇ ਲਗ ਜੈ ਹੈ। ਨਸੈ ਅਵਿਦਯਾ ਵਿਦਯਾ ਐਹੈ। ਸੂਰ-ਵੀਰਤਾ ਦ੍ਰਿੜ ਪ੍ਰਗਟੈਹੈ। ਵਰਨਾਸਰਮੀਜਨਹੈਜੇਤੇ। ਕਾਇਰਤਾ ਕਰ ਪੂਰਨ ਤੇਤੇ। ਉਨੈ ਹਵਨ ਕੀ ਪਵਨ ਲਗੈ ਜਬ। ਸ਼ੇਰ ਬਘਯਾੜਨ ਸੇ ਹ੍ਵੈਹੈ ਸਭ। ਸੂਰਬੀਰਤਾ ਉਰ ਮੇ ਜਗ ਹੈ। ਧਰਮ ਪੁਰਾਤਨ ਕਰਨੇ ਲਗ ਹੈ। ਪ੍ਰਭਤਾ ਦੇਹ ਅਰੋਗ ਕ੍ਰਾਂਤੀ। ਵਿਜਯ ਗਯਾਨ ਸੰਤਿਤ ਸੁਖ ਦਾਤੀ। ਨਿਰਭੈਤਾ ਜਸ ਗੁਨ ਦੇਵੀ ਸਭ। ਹੋਹਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਗੁਰ ਘਰ ਮੈਂ ਤਬ। ਬਾਲਿਕ ਭਾਗਵਾਨ ਪ੍ਰਗਟੈਹੈ। ਰੋਗ ਸੀਤਲਾ ਆਦਿ ਨਸੈਹੈ। ਕਾਮਾਦਿਕ ਜੋ ਅਸੁਰੀ ਸੰਪਤ। ਯਗ ਹੋਮ ਕੋ ਪਿਖ ਕਰ ਕੰਪਤ। ਉਤਮ ਗੁਣ ਸਤਿ ਆਦਿਕ ਜੇਹੈ। ਬਾਵਨ ਕਹੇ ਵੇਦ ਰਿਗ ਮੇਹੈ ਸੋ ਅਵੱਸ਼ ਜਗ ਮੈਂ ਪ੍ਰਗਟੈਹੈ। ਹੋਮ ਯਗ ਬਿਧਵਤ ਜਬ ਥੈਹੈ।"

(ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਐਡੀਸ਼ਨ ੬)

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਦਵਾਰਾ ਉਚਾਰਨ

ਕੀਤਾ ਹੈ–

"ਤਿਤ ਘਿਅ ਹੋਮ ਜਗ ਸਦ ਪੂਜਾ ਪਇਐ ਕਾਰਜ ਸੋਹੈ।"

ਹੋਰ ਅਨੰਤ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹਨ, ਪਰ ਸਥਾਨਾਂ-ਭਾਵ ਕਰਕੇ ਏਥੇ ਨਹੀਂ ਲਿਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ।

ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਤੋਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿਧ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਧਰਮ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰਨ ਅਤੇ ਯਗ ਹਵਨ ਆਦਿ ਮਰਯਾਦਾ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰਖਣ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਨਾ ਕੇਵਲ ਯਗ, ਹਵਨ ਦੀ ਰਖਿ-ਆ ਹੀ ਕੀਤੀ ਸਗੋਂ ਆਪ ਆਦਰਸ਼ ਰੂਪ ਬਣਕੇ ਆਪਣੇ ਸਰਧਾਲੂ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਜਾਚ ਦਸੀ।

ਜਿਤਨਾ ਚਿਰ ਖਾਲਸਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਸਿਧਾਂਤ ਤੇ ਚਲਦਾ ਰਿਹਾ ਉਤਨਾਂ ਚਿਰ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਦੀ ਦਿਨ ਦੂਣੀ ਉੱਨਤੀ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ, ਪਰ ਜਦ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਨੂੰ ਰਾਜ ਭਾਗ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਯਾ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਦਾ ਕੋਈ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂ ਨਾ ਰਿਹਾ, ਉਸ ਸਮੇ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਪਾਵਨ ਉਦੇਸ਼ "ਧਰਮ ਚਲਾਵਨ ਸੰਤ ਉਬਾਰਨ। ਦੁਸ਼ਟ ਸਭਨ ਕੋ ਮੂਲ ਉਪਾਰਨ॥" ਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ ਭੁਲ ਹੀ ਬੈਠਾ ਸਗੋਂ ਆਪ ਹੀ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਦੁਖ

ਦੇਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਗਿਆ। ਖਾਲਸਈ ਫੌਜਾਂ ਨੇ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੌਰੰਗਾਵਾਦੀਆ ਨੂੰ ਭਜਨ ਕਰਦਿਆਂ ਤੋਪਾਂ ਨਾਲ ਉਡਾਕੇ ਬੜੇ ਫ਼ਖਰ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ "ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੇਹੇ ਅਸਾਂ ਮਾਰ ਦਿਤੇ ਨਹੀਂ ਛਡਣਾ ਸਾਧ ਤੇ ਸੰਤ ਮੀਆਂ" ਖਾਲਸਾ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਤੋਂ ਭ੍ਰਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ, ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਸੁਖ ਵਰਤਾਨ ਦੀ ਥਾਉਂ ਦੁਖ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਬੈਠਾ, ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਬੁਰਿਛਆਂ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਵਧ ਗਿਆ ਅਤੇ ਨੌਬਤ ਖਾਨਾ ਜੰਗੀ ਤੋਂ ਲੰਘਕੇ ਤਬਾਹੀ ਤੀਕ ਪਹੁੰਚ ਗਈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਪਸਚਾਤ ਬਾਬੇ ਬੰਦੇ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤਕ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਆਪਣੇ ਧਾਰਮਿਕ ਅਸੂਲਾਂ ਤੇ ਯਗ ਹਵਨ ਆਦਿ ਮਰਯਾਦਾ ਨੂੰ ਠੀਕ ਪਾਲਦੇ ਰਹੇ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਬਤ ਗਯਾਨੀ ਗਯਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅੰਵ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:—

ਕਬਿਤ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸੋਂ ਬੰਦੇ ਪ੍ਰਯੰਤ ਬੇਅੰਤ ਸਿੰਘ ਥੀਏ ਜੋਊ ਸੋਊ ਚਾਲ ਐਸਥੇ ਚਲੇ। ਤਨ ਮਨ ਧਨ ਤਿਨੈਂ ਅਰਪੇ ਥੇ ਗੁਰੂ ਹਿਤ ਰਾਖਬੇਕੋ ਹਿੰਦ ਜਿੰਦ ਦੈਨ ਚਾਹੇ ਥੇ ਭਲੇ। ਲੋਭ ਰਾਜ ਸਾਜਕਾ ਬਿਆਪਿਓ ਦਰਾਜ ਤਿਨੈਂ

ਸਮਰੈਂ ਪੈ ਕਮਰੈਂ ਕਸੀ ਥੀ ਅਮਰੈਂਵਲੇ। ਜਤ, ਸਤ ਤਪ ਜਪ ਤੋਖ ਧਾਰੀ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਪਾਰੀ, ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਵਾਰੀ ਰੀਤ ਸਹਿ ਕੇ ਕਲੇ ॥ ੧੩ ॥

ਪਰ ਤੀਯਾ ਮਾਤ ਧੀਆ ਭਗਨੀ ਲਖੀਆ ਕਰੈਂ ਬੀਆ ਬਿੱਤ ਹੇਰ ਕੀਆ ਹੀਆ ਨਾਂ ਚੁਰਾਨੇ ਥੇ। ਪਾਰ ਤੈਪਰਣ ਸਰਣਾਗਤੈਂ ਸਿਦੀਵ ਦਿਢ ਹਰਨ ਅਰਿਨ ਢਿਗ ਮਰਨ ਪਛਾਨੇ ਥੇ। ਰਾਖਤੇ ਭ੍ਰੋਸਾ ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਕਰਤਾਰ ਪਰ ਨਿਜ ਕਰਨੀ ਕੋ ਨੀਕੋ ਨਾਂ ਹੰਕਾਰ ਠਾਨੇਥੇ। ਨਾਮ ਕੇ ਜੱਪਯਾ ਦੇਗ ਤੇਗ ਕੋ ਚੱਲਯਾ ਹਰਿ ਗਯਾਨ ਦਾਨ ਦੱਯਾ ਸਿੰਘ ਛਾਨੇ ਨਾਂ ਪੁਰਾਨੇਥੇ ॥ ੧੭ ॥

† † † †

ਬਸਤ੍ਰ ਥੋਰ ਭੂਰ ਸਸਤ੍ਰਧਾਰੀ ਸੂਰ ਬਖਤ ਅੰਗ ਜੰਗ ਵਖਤ ਸੁਧਾਰਤੇ। ਸੂਧੇ ਦਾੜ੍ਹੇ ਮੂਛ ਅੱਛ ਦਸਤਾਰੇ ਸ੍ਵੇਤ ਸ੍ਵੱਛ ਕਟਿ ਪ੍ਰਤੱਛ ਕੱਛ ਪ੍ਰੱਟ ਦਿਢ ਧਾਰਤੇ। ਅੰਗਰਖੀ ਗਰ ਭੂਰੇ ਗਲਤੀ ਕਮਰ ਕਸੇ ਨਾਦਰੈਂ ਮ੍ਰਿਗੇਸ਼ ਖੇਸ ਚਾ-ਦਰੈਂਕੀ ਧਾਰਤੇ। ਅੰਬਰੀ ਪਿਗੰਬਰੀ ਅਜੀਵਕਾ ਰਖਤ ਓਢ ਕੰਬਰੀ ਸੇ ਪੰਬਰੀ ਕੀ ਛਬ ਛੀਨ ਡਾਰਤੇ ॥ ੧੮॥

† † † †

ਕੀਰਤਨ ਕਥਾ ਪਾਠ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਕੇ

ਥਾਟ ਜੋੜ ਮੇਲ ਠਾਟ ਰਾਠ ਕਾਠ ਮੇਲ ਠਾਨੀਤੇ। **ਹੋਮ ਜੱਗ** ਕਰਵਾਤੇ ਪ੍ਰਸਾਦ ਬਟ-ਵਾਤੇ ਰੌਣਕ ਰਖਾਤੇ ਗਾਤੇ ਸਬਦ ਜਬਾਨੀ ਥੇ। ਦੇਤੇ ਜੋ ਕਿਸਾਨ ਆਨ ਲੇਤੇ ਸਿੰਘ ਮੋਦ ਮਾਨ ਖੇਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨੀ ਤੈ ਉਪਾਸਕ ਮਹਾਂਨੀ ਥੇ। ਦਾਨੀ ਥੇ ਇਮਾਨੀ ਥੇ ਗੁਮਾਨੀ ਬੀਰ ਮਾਨੀ ਥੇਸੁਦੇਵਗਨ ਸਾਨੀਥੇ ਬਰੰਹੀ ਸਮਗਯਾਨੀ ਥੇ।

ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਪਰਮਾਣਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਪਤਾ ਲਗ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੁਰਾਣੇ ਸਿੰਘ ਕਿਤਨੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਤੇ ਸ਼ੁਧ ਅਚਾਰ ਵਾਲੇ ਭਜਨੀਕ, ਗਯਾਨੀ, ਸੂਰਮੇ ਤੇ ਯੱਗ ਹੋਮ ਕਰਨ ਦੇ ਪਯਾਰੇ ਸਨ, ਫੇਰ ਜਦੋਂ ਅਜੇਹੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਇਸ ਅਸਾਰ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਚਲਦੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਖਾਲਸਾ ਬਾਰਾਂ ਮਿਸਲਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ, ਪਰਸਪਰ ਪ੍ਰੇਮ (ਇਤਫਾਕ) ਖੰਭ ਲਾਕੇ ਉਡ ਗਿਆ, ਗੁਰੂ ਸਿਖੀ ਦੀ ਰੀਤ ਭੁਲ ਬੈਠੇ, ਚੱਪਾ ੨ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਲਹੂ ਡੋਲਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਖਾਲਸਾ ਸਲਤਨਤ ਆਪਸ ਦੀ ਫੁਟ ਦੇ ਕਾਰਣ ਤਬਾਹ ਕਰ ਬੈਠੇ। ਸਿਖ ਰਾਜ ਸਮਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਬਦੇਸ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆ ਡੇਰੇ ਗਡੇ। ਗਜ਼ਾਨੀ ਗਜ਼ਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਓਸ ਪੁਰਾਤਨ ਸਮੇ ਦੀ ਸਿਖੀ

ਦਾ ਫੋਟੋ ਇਸਤਰਾਂ ਖਿਚਦੇ ਹਨ:—

ਕਬਿੱਤ ॥ ਔਰੈਂ ਰੀਤ ਔਰੈਂ ਮੀਤ ਔਰੇਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਪ੍ਰੀਤਿ ਖਾਨ ਪਹਿਰਾਨ ਗਯਾਨ ਮਾਨ ਔਰੇਂ ਜਨ ਕੈ। ਡਾਰੇ ਦਮਤਾਰੇ ਸਾਫੇ ਭਾਰੇ ਹੈਂ ਸੰਭਾਰੇਂ ਅੱਛਾਂ ਕੱਛੈਂ ਤਜ ਗਏ ਧੋਤੀ ਸੁਥ੍ਥ ਤੰਗ ਤਨਕੈ। ਧਾਰੇ ਹੈਂ ਗਰਾਰੇ ਤੰਬੇ ਤਹਿਮਤ ਅਧਿਕ ਲੰਬੇ ਜਿਨੈਂ ਦੇਖ ਸਿੱਖੀ ਗਊ ਕੰਬੈ ਤੁਰਕ ਗਨ ਕੈ। ਸਿਖੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਕੀ ਸੁ ਕੀ ਅਪਰਦੇਸ ਕੀ ਅਸਿੱਖੀ ਪਰੀ ਪੇਸ਼ਗੀ ਛਿਨਾਰ ਬਨ ਠਨਕੈ ॥

† † † †

ਏਕੀ ਬਾਰ ਪਾਰੈਂ ਓਚੇਂ ਨਾਕ ਨੋਚੈਂ ਮੋਚਨੇ ਲੈ ਕੇਈ ਖੋਚੈਂ ਲਤਨ ਕੋ ਸੋਚੈਂ ਨ ਲਿਖਾਇ ਹੈਂ। ਕੋਊ ਦਾੜ੍ਹੈਂ ਹੀ ਉਖਾੜੈਂ ਮੂਛੈਂ ਪਾੜੈਂ ਝਾੜਨ ਜਿਊਂ ਪੂਛੈਂ ਸੇਤ ਛਾੜੈਂ ਕੋਊ ਸਾੜੈਂ ਦਵਾ ਲਾਇ ਹੈਂ। ਬਗਲੈਂ ਉਪਾਰੈਂ ਕੋਊ ਭੌਹੈਂ ਸੌਹੈਂ ਕੀ ਉਖਾਰੈਂ ਨਾਸਿਕਾ ਕੋ ਫਾਰੈਂ ਹਾਥ ਮਾਥ ਪੈ ਚਲਾਇ ਹੈਂ। ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਪੂਤ ਮਜਬੂਤ ਸਿੰਘ ਨਾਮਵਾਰੇ ਹਾਇ ਵੇ ਕਸਾਈ ਰਹੇ ਸਿੱਖੀ ਗਊ ਘਾਇ ਹੈਂ।

ਨਿਜ ਤਿਯ ਤਜ ਕੁਲਟਾ ਬਿਭਚਾਰਨ ਮੁੰਡਿਓਂ ਸੰਗ ਰਮੈਹੈਂ ਜੇ। ਤਿਨ ਕੇ

ਸੰਗੀ ਬਾਦ ਫਿਰੰਗੀ ਬਹੁਤ ਨਮਰਦ ਥਵੈਹੈਂ
ਜੇ। ਸਿੰਘ ਸੁਨਹਿਰੀ ਕਬਜੇ ਵਾਰੇ ਤਿਨੈ ਮਸ-
ਖਰੀ ਲੋਗ ਕਰੈਂ । ਸਰਮ ਹਿਆਉ ਸੁਕਰਮ
ਧਰਮ ਤਜ ਪੈ ਕੁਕਰਮ ਮੈ ਸੋਊ ਮਰੈਂ ॥"

† † † † †

੪.

ਜਦੋਂ ਸਿਖ ਪੰਥ ਦੀ ਏਹ ਹਾਲਤ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਪਾਪ ਅਤੇ ਉਪਦਵ ਹੋਣ ਲਗ ਪਏ ਅਤੇ ਸਿਖ ਫੁਲਵਾੜੀ ਨਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਰਝਾ ਹੀ ਗਈ, ਸਗੋਂ ਮਨਮਤ ਰੂਪ ਖਿਜ਼ਾਂ ਨੇ ਤ-ਬਾਹ ਕਰ ਛਡੀ ਸ੍ਰੀ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਅਲ-ਮਾਰੀ ਵਿਚ ਪਿਆਂ ਨੂੰ ਦੀਮਕ ਲਗ ਗਈ. ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨੀ ਲੋਕ ਉਕਾ ਹੀ ਛਡ ਬੈਠੇ ਅਜੇਹੇ ਧੁੰਦੂਕਾਰ ਬਿਕਰਾਲ ਸਮੇਂ ਦੁਖੀ ਹੋਈ ਧਰਤੀ ਫਿਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਰਥਕ ਹੋਈ ਉਸ ਸਮੇਂ ਨੂ ਕਵੀ 'ਚੇਤਨ' ਜੀ ਨੇ ਇਉਂ ਦਸਿਆ ਹੈਃ—

"ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ ਜੀ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਜਦ ਖਾਲਸੇ
ਨੇ ਛਡ ਦਿਤਾ ਰਾਹ ਤੇ ਕਰਾਹ ਆਨ ਮੱਲਿ-
ਆ। ਬੁਰਛਿਆਂ ਨੇ ਲੁਟਮਾਰ ਦੇਸ ਵਿਚ ਖੂਬ
ਕੀਤੀ, ਨਿਰਬਲਾਂ ਨਿਰਦੋਸਿਆਂ ਗ੍ਰੀਬਾਂ ਨੂੰ
ਦਬਲਿਆ। ਅਤ ਦਾ ਤੇ ਰਬ ਦਾ ਹੈ ਵੈਰ ਮਸ਼—

ਹੂਰ ਧੂਰੋਂ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਏਨਾ ਜਿਹਾ ਵੀ ਤਖਤਾ ਉਥਲਿਆ । ਫੇਰ ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਸਤਿਜੁਗ ਲਾਨ ਲਈ ਉਸੇ ਜੋਤ ਨਿਜ ਰੂਪ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਘਲਿਆ ।"

ਧਰਨੀ ਦੀ ਗਊ ਗ੍ਰੀਬ ਅਤੇ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਪੁਕਾਰ ਸੁਣਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਦੁਖੜੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਭੇਜਿਆ। ਸੰਮਤ ੧੮੭੨ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਤਿਥਿ ਮਾਘ ਸੁਦੀ ਪੰਚਮੀ ਵਾਲੀ ਰਾਤ ਦਿਨ ਵੀਰ ਵਾਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਭੈਣੀ ਨਾਮੀ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਅਵਤਾਰ ਲੈਕੇ ਮੁੜ ਗੁਰਸਿਖ ਫੁਲਵਾੜੀ ਨੂੰ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਕੇ ਸਰਸਬਜ਼ ਤੇ ਸੁਰਜੀਤ ਕੀਤਾ । ਆਪ ਸੰਬੰਧੀ ਪ੍ਰਸਿਧ ਵਿਦਵਾਨ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਗਿਆਨੀ ਗਯਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਇਉਂ ਦਸਿਆ ਹੈ:-

"ਹੁਕੇ ਛੁਡਵਾਏ ਰਖਵਾਏ ਕੇਸ ਮੋਨਿਯੋਂ ਕੇ
ਸੁਧਾ ਛਕ ਵਾਏ ਸਿੱਖ ਭਾਗ ਜਿਨੈ ਜਾਗਿਓ॥
ਫੈਲਿਓ ਜਸ ਭਾਰੀ ਸਿੱਖ ਥੀਏ ਤਾਂਹਿ ਕੇ ਅਪਾਰੀ
ਸਿਖ ਪੰਥ ਬਿਰਧਾਯੋ ਨਾਮ ਰਸ ਪਾਗਿਓ ॥
ਫੀਮ ਭੰਗ ਪੋਸਤ ਸ਼ਰਾਬ ਮਾਸ ਚੋਰੀ ਯਾਰੀ
ਠਗੀ ਤਜ ਥੀਏ ਸੰਤ ਸਤਿਜੁਗ ਆਗਿਓ।"

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ

ਅਤੇ ਆਪ ਜੀਦੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਪਰਉਪਕਾਰ ਜੋ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸਿਖ ਧਰਮ ਤੇ ਭਾਰਤ ਭੂਮੀ ਤੇ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਦਸਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸ਼ੰਕਾ ਸਮਾਧਾਨਤਾ ਲਈ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਜਰੂਰੀ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਜੋ ਦਸਮੇ ਪਾਤ-ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਆਖਰੀ ਪੇਸ਼ਵਾ ਦਸਕੇ ਗੁਰਿਆਈ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਸ੍ਰੀ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ । ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਸਬਧੀ ਓਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਕੋਈ ਠਿਗਰ ਦਲੀਲ ਜਾਂ ਪ੍ਰਮਾਂਣ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਫਿਰਵੀ ਉਹ ਇਕਦੋ ਦੋਹਰੇ, ਪੜ੍ਹਕੇ ਆਪਣੇ ਪੱਖ ਦੀ ਪ੍ਰੋੜਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਦੋਹਰੇ ਏਹ ਹਨ।

ਆਗਿਆ ਭਈ ਅਕਾਲ ਕੀ ਤਬੀ ਚਲਾਯੋ ਪੰਥ। ਸਭ ਸਿਖਨ ਕੋ ਹੁਕਮ ਹੈ ਗੁਰੂ ਮਾਨੀਯੋਂ ਗ੍ਰੰਥ ॥ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਮਾਨੀਓਂ ਪ੍ਰਗਟ ਗੁਰਾਂ ਕੀ ਦੇਹ ॥ ਜਿਨਕਾ ਹਿਰਦਾ ਸੁਧ ਹੈ ਖੋਜ ਸਬਦ ਮੈਂ ਲੇਹ ॥

ਏਹਨਾਂ ਦੋਹਰਿਆਂ ਉਤੇ ਹੀ ਸਿੰਘ ਸਭੀਏ ਸਜਣਾਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਦਾਰੋਮਦਾਰ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਏਹ ਦੋਹਰੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮੁਖਵਾਕ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਤੇ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਫਿਰਵੀ ਅਨਪੜ੍ਹ ਤੇ ਅਨਭੋਲ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਗਲਤ ਰਸਤੇ ਪਾਣ ਲਈ ਏਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹ-

ਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਹੀ ਦਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂ ਕਿ ਨਾ ਆਦ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਨਾ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ, ਨਾ ਪੁਰਾਤਨ ਸਿਖ ਇਤਹਾਸ, ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗੁਰ ਬਿਲ਼ਾਸ, ਸੌ ਸਾਖੀ ਤੇ ਗੁਰਸੋਭਾ ਆਦਿ ਵਿਚ ਹੀ ਏਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਲੇਖ ਮਿਲਦਾ ਹੈ । ਫਿਰ ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਏ ਕਿ ਇਹ ਦੋਹਰੇ ਕਿਸਨੇ ਘੜੇ? ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹੋਏ ? ਅਸਾਂ ਇਸ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਤਾਕਿ ਅਸਲੀ ਵਾਕਯਾਤ ਤੇ ਸਚਾਈ ਦੇ ਖੋਜੀ ਸਜਣਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਸਕੇ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਸਿਖ ਧਰਮ ਦੇ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਲ ਨਿਗਾਹ ਮਾਰਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਭਾਈ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਸਿੰਘ ਜੀਦੇ ਰਹਿਤਨਾਮੇ ਵਿਚ ਇਸ ਸ਼ਕਲ, ਦੇ ਇੰਨ ਬਿੰਨ ਨਹੀਂ, ਕੁਝ ਕੁਝ ਮਿਲਦੇ ਜੁਲਦੇ ਦੋ ਦੋਹਰੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਏਹ ਹਨ:-

"ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੇ ਬਚਨ ਸਿਉਂ ਪ੍ਰਗਟ ਚਲਾਯੋ ਪੰਥ। ਸਭ ਸਿਖਨ ਕੋ ਬਚਨ ਹੈ ਗੁਰੂ ਮਾਨੀਓਂ ਗ੍ਰੰਥ । ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਮਾਨੀਓ ਪ੍ਰਗਟ ਗੁਰੂ ਕੀ ਦੇਹ । ਜੋ ਸਿਖ ਮਿਲਬੋ ਚਹੇ ਖੋਜ ਇਨੇ ਮੇਂ ਲੇਹ ॥" ਪਰ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਤਰਾਜੂ ਤੇ ਰਖਕੇ ਤੋਲਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਇਸਦੀ ਸਚਾਈ ਦਾ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਨਿਰਣਾ

ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਰਹਿਤਨਾਮੇ ਦੇ ਦੋਹਰੇ ਅਤੇ ਚੌਪਾਈਆਂ ਚਾਲੀ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਆਰੰਭ ਏਨ੍ਹਾਂ ਪੰਗਤੀਆਂ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਏ:-

ਦੋਹਰਾ ॥ ਅਬਚਲ ਨਗਰ ਬੈਠੇ ਗੁਰੂ ਮਨਮੇ ਕੀਆ ਵਿਚਾਰ । ਬੋਲਿਆ ਸਚਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮੂਰਤਿ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ॥ ੧ ॥ ਹੁਕਮ ਹੋਯਾ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਸਿੰਘ ਬਿਪਜਾਤ ਹੰਸ ਰਾਇ। ਨਿਕਟ ਬੁਲਾਯਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਲੀਨੋ ਕੰਠ ਲਗਾਇ ॥ ੨ ॥ ਪੰਥ ਚਲਿਓ ਹੈ ਜਗਤ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਸਾਦਿ । ਰਹਿਤ ਬਤਾਈਐ ਖਾਲਸੇ ਸੁਣੋ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ॥ ੩ ॥ ਇਸ ਦੇ ੨੪ ਮੇਂ ਅੰਕ ਵਿਚ ਏਹ ਦੋਹਰਾ ਔਂਦਾ ਏ:-

ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਮਾਨੀਯੋ ਪ੍ਰਗਟ ਗੁਰੂ ਕੀ ਦੇਹ । ਜੋਇ ਸਿਖ ਮਿਲਬੋ ਚਹੈ ਖੋਜ ਇਨੋ ਮੈ ਲੇਹ ॥ ੨੪ ॥ ਇਸਤੋਂ ਅਗੇ ਤੀਹਵੇਂ ਅੰਕ ਦਾ ਦੋਹਰਾ ਏਹ ਹੈ:-

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੇ ਬਚਨ ਖਿਉਂ ਪ੍ਰਗਟ ਚਲਾਇਓ ਪੰਥ । ਸਭ ਸਿਖਨ ਕੋ ਬਚਨ ਹੈ ਗੁਰੂ ਮਾਨੀਓ ਗ੍ਰੰਥ ॥ ੩੦ ॥ ਬਸ ਏਹਨਾਂ ਦੋਹ-ਰਿਆਂ ਉਤੇ ਹੀ ਸਾਡੇ ਸਿੰਘ ਸਭੀਏ ਵੀਰਾਂ ਦੀ ਟੇਕ ਹੈ, ਪਰ ਏਹਨਾਂ ਦੋਹਰਿਆਂ ਤੇ ਓਹਨਾਂ

ਦੋਹਰਿਆਂ ਵਿਚ, ਜੋ ਅਜ ਕਲ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾਂਦ ਹਨ, ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਭੇਦ ਹੈ।

ਪਰ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਇਸ ਰਹਿਤਨਾਮੇ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਏਹ ਇੰਨ ਬਿੰਨ ਹੀ ਨਕਲੀ ਤੇ ਕਿਸੇ ਨਵੀਨ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਹੀ ਰਚਨਾ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਚਤਰੁ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਬੜਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾਮਧਾਰੀ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਏਹ ਕਹਿਕੇ ਝੂਠਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜੁ ਸਾਨੂੰ ਏਹ ਦੋਹਰੇ ਕਿਤੇ ਲਿਖ ਹੋਏ ਦਸੋ ? ਸੋ ਓਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰੁਤ੍ਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕ ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਚੁਕ ਘੜਿਆ, ਤੇ ਜਿਸ ਵਿਚ ਓਹਨਾਂ ਦੋਹਰਿਆਂ ਦੇ ਭਾਵ ਦੇ ਦੋਹਰੇ ਇਸ ਲਈ ਕੁਝ ਪ੍ਰੀਵਰਤਨ ਕਰਕੇ ਲਿਖੇ ਜੋ ਇਸਦੀ ਸਚਾਈ ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਸ਼ਕ ਨਾ ਭਾਸੇ, ਪਰ ਝੂਠਦੇ ਪੈਰ ਨਹੀ ਹੁੰਦੇ। ਇਸ ਰਹਿਤ ਨਾਮੇ ਨੂੰ ਪੁਰਾਤਨ ਜਤਾਣ ਲਈ ਇਸਦੇ ਚਤਰ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਅੰਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਸ ਰਹਿਤਨਾਮੇ ਦੇ ਬਨਾਣ ਦਾ ਸੰਮਤ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਜਿਸਨੇ ਸਾਰਾ ਗੁੜ ਹੀ ਗੋਬਰ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ਤੇ ਅਸਲੀ ਬਾਤ ਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣੋ ਨਾਂ ਰਹਿ ਸਕੀ:—

ਸੰਮਤ ਸੱਤ੍ਰਾ ਸੇ ਭਏ ਬਰਸ ਬਵੰਜਾ ਨਿਹਾਰ।
ਮਾਘ ਵਦੀ ਥਿਤ ਪੰਚਮੀ ਵੀਰ ਵਾਰ ਸੁਭਵਾਰ

॥ ੩੫ ॥

ਬਸ ਸਾਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰਸ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਆਪਣਾ ਲਿਖਿਯਾ ਹੀ ਕਾਫੀ ਏ। ਰਹਿਤ ਨਾਮੇ ਦਾ ਕਰਤਾ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਅਬਚਲ ਨਗਰ (ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਬ) ਵਿਖੇ ਏਹ ਰਹਿਤ ਨਾਮਾ ਲਿਖਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਨੇ ਮੁਖਵਾਕ ਲਿਖਵਾਯਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਆਪ ਹੀ ਇਸਦੇ ਲਿਖਨ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੭੫੨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸਤੋਂ ਇਸਦੀ ਸਚਾਈ ਦਾ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਏ। ਸੰਮਤ ੧੭੫੩ ਬਿਃ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਤ੍ਰੀਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪੂਰਣ ਕੀਤਾ, ਸੰਮਤ ੧੭੫੫ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਨੂੰ ਰਾਮ ਕਥਾ ਲਿਖੀ ਅਤੇ ਸੰਃ ੧੭੫੬ ਬਿਃ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਕੇਸਗੜ੍ਹ ਵਿਖੇ ਪ੍ਰੀਖਯਾ ਲੈਕੇ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ। ਸੰਃ ੧੭੬੨ ਬਿਃ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਮੁਕਤਸਰ ਦਾ ਯੁਧ ਫਤਹ ਕਰਕੇ ੧੩ ਕਤਕ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਬ ਪੁਜੇ। ਏਥੇ ਨੌ ਮਹੀਨੇ ਰਹਿਕੇ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਨਾਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਬਾਨੀ ਚੜ੍ਹਾਈ। ਸੰਃ ੧੭੬੩ ਬਿਃ ਨੂੰ ਦਖਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕੀਤੀ ਅਖੀਰ ੬੩ ਵਿਚ ਪੁਜੇ ਤੇ ਇਥੇ ਦੋ ਵਰ੍ਹੇ ਰਹਿਕੇ ਸੰਃ ੧੭

੬੫ ਬਿ: ਨੂੰ ਕੌਤਕ ਰਚਾਕੇ ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਏ। ਰਹਿਤਨਾਮੇ ਦਾ ਕਰਤਾ ਸੰ: ੧੭੫੨ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਰਹਿਤਨਾਮੇ ਵਿਚ, 'ਗੁਰੂ ਮਾਨੀਓ ਗ੍ਰੰਥ' ਲਿਖਕੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਗੁਰ ਗੱਦੀ ਦੇਣੀ ਲਿਖਦਾ ਹੈ, ਸ੍ਰੀ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਬ ਦੀ ਬੀੜ ਤਾਂ ਤਿਆਰ ਹੋਈ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਬ ਵਿਖੇ ਸੰ: ੧੭੬੩ ਵਿਚ ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਬਣਿਆ, ਸੰ: ੧੭-੫੨ ਵਿਚ ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ ਤਿਆਰ ਹੋਨ ਤੋਂ ੧੧ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਕੇਹੜੀ ਬੀੜ ਨੂੰ ਗਰਿ-ਆਈ ਦਿੱਤੀ ? ਇਸਤੋਂ ਬਿਨਾ ਇਹ ਰਹਿਤ ਨਾਮਾ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਦੇ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਰਚਨ ਤੇ ਵੀ ੪ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾ ਤਿਆਰ ਹੋਯਾ ਹੋਯਾ ਹੈ। ਓਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ, ਕੇਹੜੇ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਰਹਿਤ ਦਸਣ ਦੀ ਲੋੜ ਪਈ ? ਤੇ ਕਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਬਚਲ ਨਗਰ ਪੁੱਜੇ ? "ਝੂਠੇ ਝੂਠ ਚੁਤਾਲ ਸੌ" ਦੀ ਕਹਾਵਤ ਅਨੁਸਾਰ, ਏਹਨਾਂ ਦੋਹਰਿਆਂ ਤੇ ਰਹਿਤਨਾਮੇ ਦਾ ਪੋਲ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਖੁਲ੍ਹ ਚੁਕਾ ਹੈ, ਹੁਣ ਅਸੀ ਇਸਤੇ ਹੋਰ ਕੁਝ ਵਧੀਕ ਨਹੀ ਲਿਖਣਾ ਚਾਂਹਦੇ ਤੇ ਅਸਲ ਗਲ ਦਸਕੇ ਇਸ ਲੇਖ ਨੂੰ ਸਮਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

੫.

ਅਬਚਲ ਨਗਰ ਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਿਕ-

ਲਕੇ ਰੁਸਤਮ ਰਾਉ ਤੇ ਬਾਲੇ ਰਾਉ ਨੂੰ ਪੂੰਨੇ ਦੇ ਕਿਲੇ ਵਿਚੋਂ ਕਢਿਆ। ਪਹਿਲਾਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੂਰ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਆ ਰਹੇ ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਮਿਲੇ ਤੇ ਸੁਨੇਹਾਂ ਦਿਤਾ ਜੋ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਮੈਂ ਕਿਤੇ ਗਿਆ ਨਹੀਂ। ਏਥੋਂ ਆਪ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਪਟਿਆਲੇ, ਨਾਭੇ ਬਾਬਾ ਅਜਾਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਨਾਉਂ ਨਾਲ ਵਿਚਰੇ. (ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸ: ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਨਿਸਚੇ ਅਨੁਸਾਰ) ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਇਕਰਾਰ ਅਨੁਸਾਰ, ਜੋ ਆਲਮ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਸੀ,:—

ਆਲਮ ਸਿੰਘ ਬੰਦ ਕਰ ਦੋਇ।
ਕਿਹਾ ਕਿ ਦਰਸ਼ਨ ਭੀ ਤੁਮ ਹੋਇ।
ਕਿਹਾਗੁਰੂ ਹਮ ਭੀ ਰਖਹਿਂ ਹਿਰਦੇ ਭਾਵਨੀ ਜੋਇ।
ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪਹੁਚਬੇ ਰਾਮ ਸਰੋਵਰ ਜੋਇ।
ਬੇਰ ਗਿਆਰਵੀਂ ਹਮ ਚਲ ਆਵਹਿ।
ਤਿਸਤੇ ਕੋਇ ਨ ਹਮ ਲਖ ਪਾਵਹਿ।
ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਖੇਤੰ ਮੇਰੀ।
ਕਰਹੁ ਸੰਭਾਲਨ ਮੈਂ ਤਿਸ ਕੇਰੀ।

(ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ)

ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ਰੋਂ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਾਲਕ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਕੇ ਗੁਰਤਾ ਅਰਪਨ ਕੀਤੀ।

ਬਾਲਕ ਮ੍ਰਿਗੇਸ਼ ਤੇ ਵਸ਼ੇਸ਼ ਉਪਦੇਸ ਨਾਮ
ਧਾਦੀ ਨਰ ਨਾਰੀ ਲੈ ਅਪਾਰੀ ਭਵ ਤੇ ਤਰੇ।
ਔਰ ਇਨਾਹਾਮ ਕਰਤਾਰ ਕਈ ਬਾਰ ਦਯੇ
ਨਾਮ ਦੇ ਉਧਾਰ ਕਰ ਜੀਵਨ ਕਾ ਤੂੰ ਖਰੇ।
ਐਪੇ ਗੁਰ ਦਸਮ ਦਰਸ ਦੇ ਜੋ ਕਹਿਓ ਤਾਂਹਿ
ਮੇਰੇ ਅਵਤਾਰ ਅੰਸ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਹ੍ਵੈ ਭਰੇ।
ਯਾਂਹਿਹਿਤ ਤਾਂਹਿ ਨਾਂਹਿ ਔਰਕਾਹਿੰਮਾਂਹਿਨਿਜ
ਸਕਤਿ ਰਖਾਈ ਗੁਰੂ ਵਾਕ ਦਿਢ ਕੈ ਧਰੇ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀਨੇ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਨੂੰ ਗਜ ਵਜਕੇ ਆਖਿਆ ਸੀ:-

ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਮੇਰੋ ਹੋਇ ਨਾਮਾ।
ਬਾਢੀ ਸੁਤ ਭੈਣੀ ਕੋ ਧਾਮਾ।
ਤਿਧ ਮਹਿ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਮਮਸਾਰਾ।
ਦੇਸ ਮਾਲਵੇ ਮਹਿ ਅਵਤਾਰਾ।

ਆਦਿ ਬਚਨਾਂ ਅਨਸਾਰ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਾਦੁ ਭਾਵ ਹੋਯਾ। ਆਪ ਜੀਨੇ ਮੁੜ ਧਰਮ ਪਚਾਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਸ੍ਰੀ ਦਸ-ਮੇਸ਼ ਜੀਦੀ ਅਲੋਪ ਹੋਈ ਹੋਈ ਮਰਯਾਦਾ ਨੂੰ ਨਾਮਰੂਪ ਜਲ ਦੇਕੇਪੁਨਰ ਸੁਰਜੀਤ ਕੀਤਾ, ਨਾਮ ਤੇ ਬਾਣੀ ਦਾ ਅਜੇਹਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚਲਾਯਾ, ਕਿ ਅਠੇ ਪਹਿਰ ਨਾਮ ਅਭਯਾਸ ਵਿਚ ਹੀ ਗੁਜਾਰਨ ਦੀ ਤਾਗੀਦ ਸਿਖਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਕੀਤੀ। ਉਨੀ ਦਿਨੀ

ਸ੍ਰੀ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਬ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਉਕਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਆਪ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਜਾਂਦੇ ਅਤੇ ਧਰਮਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਜਾਕੇ ਆਪਣੀ ਹਥੀਂ ਝਾੜੂ ਦੇਕੇ ਪੋਚਾ ਫੇਰ ਤੇ ਰੁਮਾਲ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਧੋਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ, ਘਟਾ ਆਦਿ ਝਾੜਕੇ–ਪਿੰਡਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਠੇ ਕਰਕੇ ਆਖਣਾਂ ਕਿ "ਭਾਈ ਕਿਉਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਤੋਂ ਬੇ ਮੁਖ ਹੋਕੇ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਨੂੰ ਛਡੀ ਬੈਠੇ ਹੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਅਪਾਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੁਆਰਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ਰਚਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਏਸ ਵਿਚ ਥਾਂ ਥਾਂ ਭਜਨ ਦੀ ਮਹਿਮਾਂ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਆਓ ਭਜਨ ਪੁਛਕੇ ਆਪਣਾਂ ਜਨਮ ਸੁਫਲਾ ਕਰੋ" ਆਪਦੇ ਉਪ-ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਦ੍ਰਸ਼ਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਅਜੇਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੀ ਕਿ ਜੇਹੜਾ ਪਾਮਰ ਤੋਂ ਪਾਮਰ ਪੁਰਸ਼ ਇਕ ਵਾਰੀ ਆਪ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਆ ਜਾਂਦਾ, ਭਜਨ ਪੁਛੇ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਹਿ ਸਕਦਾ। ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡ ਸਿੰਘ ਸਜ ਗਏ। ਜਿਥੇ ਕੋਈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਨਹੀ ਸੀ, ਓਥੇ ਦਿਨੇ ਰਾਤ ਗੁਰ ਬਾਣੀ ਦੀ ਧੁਨੀ ਹੋਣ ਲਗ ਪਈ ਸੀ। ਮੇਰਾ ਏਹ ਵਿਸਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੁ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਜੇਹੜਾ ਹਾਲ ਸਿੰਘ ਧਰਮ ਦਾ ਹੋਯਾ

ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਉਤੇ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਦਿਖਾ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਜੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਰੇ ਮੁੜ ਏਸਦੀ ਬਾਂਹ ਨਾਂ ਫੜਦੇ ਤਾਂ ਅਜ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਈਸਾਈ ਹੋਯਾ ਨਜ਼ਰ ਔਂਦਾ। ਆਪਦਾ ਜਸ ਸੁਣਕੇ ਦੂਰੋਂ ਦੂਰੋਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦਰਸਨ ਲਈ ਔਣ ਲਗੀਆਂ। ਥੋੜੇ ਚਿਰ ਵਿਚ ਹੀ ੭-੮ ਲਖ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸਜ ਗਏ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਰਹਿਤ ਬੜਾ ਕਠਿਨ ਹੈ ਆਪ ਨੇ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਵਾਸਤੇ ਇਕ ਅਜੇਹਾ ਕਾਰਜ ਕਰਮ ਬਨਾਯਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਦਿਨ ਅਤੇ ਰਾਤ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਹਿਸਾ ਈਸ਼੍ਵਰ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਬਤੀਤ ਹੋਵੇ ਆਪ ਨੇ ਇਕ ਹੁਕਮ (ਰਹਿਤ ਨਾਮਾ) ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਭੇਜਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਨਿਮਨ ਲਿਖਤ ਹੁਕਮਦਿਤਾਹੈ-"ਪਹਿਰ ਰਾਤ ਰਹਿੰਦੀ ਤੇ ਉਠਣਾਂ ਜੰਗਲ ਜਾਣ ਸਮੇ ਜਲਦਾ ਗੜਵਾ ਨਾਲ ਲਿ-ਜਾਣਾ ਦੋ ਵਾਰੀ ਮਾਂਜਣਾਂ ਸ਼ੁਧ ਅਤੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਸ-ਥਾਨ ਤੋਂ ਮਿਟੀ ਲੈਕੇ ਪੰਜ ਵਾਰੀ ਅਰਕਾਂ ਤਾਈਂ ਹਥ ਮਾਂਜਨੇ ਅਤੇ ਪੈਰ ਭੀ ਮਿਟੀ ਨਾਲ ਮਾਂਜਨੇਂ ਦਾਤਨ ਕਰਨੀ ਫੇਰ ਅਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ ਸਣੇ ਕੇਸੀਂ, ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨੀ, ਜੇ ਕੰਠ ਨਾ ਹੋਵ ਤਾਂ ਕੰਠ ਕਰਨੀ।

ਜਪੁ, ਜਾਪਜੀ, ਵੇਹਾਂ ਦੇ ਹਜਾਰੇ, ਰਹਿਰਾਸ, ਆਰਤੀ ਸੋਹਿਲਾ, ਏਤਨੀ ਬਾਣੀ ਜਰੂਰ ਕੰਠ ਕਰਨੀ। ਅਸ਼ਨਾਨ ਕਰੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰਸਾਦ ਨਹੀ ਛਕਨਾ। ਪ੍ਰਾਈ ਧੀ ਭੈਣ ਆਪਣੀ ਜਾਨਣੀ। ਪ੍ਰਾਯਾ ਹਕ ਸੂਰ ਅਤੇ ਗਊ ਦੇ ਤੁਲ ਸਮਝਣਾ ਧੀ ਭੈਣ ਦਾ ਪੈਸਾ ਨਹੀ ਲੈਣਾ, ਬੱਟਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ, ਮਾਸ, ਸ਼ਰਾਬ ਨਹੀਂ ਖਾਣਾ, ਬਲਦ ਖਸੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ, ਬੋਲ ਕਬੋਲ ਸਭ ਦਾ ਸਹਿ ਜਾਣਾ, ਪੰਦ੍ਰਾਂ ਸੋਲਾਂ ਬਰਸਾਂ ਤੋਂ ਘਟ ਕੁੜੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਅਠੇ ਪਹਿਰ ਭਜਨ ਕਰਨਾ

ਜਪੁ, ਜਾਪ,ਹਜਾਰੇ, ਰਹਿਰਾਸ,ਸੁਖਮਨੀ,ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ, ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲਾ, ਅਕਾਲ ਉਸਤਤ, ਉਗ੍ਰਦੰਤੀ, ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨਾ। ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ,ਦਾ ਪਾਠ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਰੰਭ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਦੀ ਟਿੱਕੀ ਨਾਲ ਭੋਗ ਪਾ ਦੇਨਾ ਅਰੰਭ ਅਤੇ ਸਮਾਪਤੀ ਸਮੇਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨੀ:—

ਹੇ ਸ਼ਕਤੀ ਮਾਤਾ, ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਜੋ ਆਸੁਰੀ ਸੰਪਦਾ ਦੇ ਗੁਣ ਹਨ ਏਹਨਾਂ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰੀਂ ਅਤੇ ਖੋਟੇ ਸੁਭਾਵ ਵਾਲੇ ਜੋ ਜੀਵ ਹਨ, ਏਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਮੱਤ ਬਖਸੀਂ। ਹੇ ਜਗਦੰਭਾ! ਮਹਾਂ ਮਲੇਸ਼ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰੀਂ। ਗਊ ਗ੍ਰੀਬ ਦੀ ਰਖਿਆ ਕਰੀਂ। ਆਪਣੇ ਸੰਤ ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰੀਂ।

ਇਤਆਦਿਕ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨੀ । ਹੋਰ ਪਾਠ ਭਾਵੇਂ ਅਗੇ ਪਿਛੇ ਹੋ ਜਾਇ ਪਰ ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ਸੂਰਜ ਦੀ ਟਿੱਕੀ ਨਾਲ ਭੋਗ ਪਾ ਦੇਣਾ, ਅਤੇ ਹਰ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਏਹ ਮੰਗ ਮੰਗਣੀ ਕਦੇ ਬੋਲਕੇ ਕਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ, ਕਿ ਹੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਸੀਂ ਪਾਪੀ ਅਪਰਾਧੀ ਜੀਉ ਹਾਂ। ਤੇਰਾ ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ ਬਿਰਦ ਸੁਣਕੇ ਤੇਰੇ ਬੂਹੇ ਆਇ ਡਿਗੇ ਹਾਂ, ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਖੈਰ ਪਾਉ, ਅਰ ਮਨੁਖਾਂ ਦਾ ਮੇਲਾ ਜਿਥੇ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦਾ ਮੇਲਾ ਹੋਵੇ। ਮਨਮੁਖਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਰਖ ਲਈਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਜਿਥੇ ਮੇਰਾ ਜੀਉ ਜਾਵੇ, ਤਿਥੇ ਰਖਯਾ ਕਰੀਂ, ਅਰ ਹੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੋ ਤੈਂ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਮੇਂ ਸੋ ਆਪਣਾ ਹੁਕਮ ਸਦਾ ਲਈ ਮਨਾਈਂ। ਆਪਣੇਂ ਹੁਕਮ ਤੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦਾ ਦਾਨ ਦਈਂ। ਦੂਜੇ ਭਾਇ ਤੋਂ ਰਖ ਲਈਂ, ਤੇਰਿਆਂ ਚਰਨਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੇਰੀ ਦੂਜੇ ਥਾਂ ਕਦੇ ਪ੍ਰੀਤ ਨਾਂ ਹੋਵੇ। ਹੇ ਮਹਾਰਾਜ ਸ੍ਵਾਸ ੨ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਚਿਤ ਆਵੇ ਨਾਂ ਦੁਖ ਵਿਚਵਿਸਰੀਂ ਨਾਂ ਸੁਖ ਵਿਚ ਵਿਸਰੀਂ, ਸਦਾ ਈ ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਵਸੀਂ। ਬਿਨਾਂ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਪਦਾਰਥ ਦੀ ਭੁਖ ਨਾ ਰਹੇ। ਆਪਦੇ ਦਿਤੇ ਉਤੇ ਸੰਤੋਖ ਦਾ ਦਾਨ

ਬਖਸ਼ੀਂ । ਏਹ ਮੰਗ ਮੰਗਣੀ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜ ਰਾਸ ਹੋਣਗੇ। ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਜਰੂਰ ਪੜ੍ਹਨੀ ਬੜਾ ਮਹਾਤਮ ਲਿਖਯਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ। ਜੰਗਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਟੋਆ ਪੁਟ ਲੈਣਾ, ਜੰਗਲ ਹੋਕੇ ਮਿਟੀ ਪਾ ਦੇਣੀ । ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ ਜੰਗਲ ਵਲ ਦੇਖਣਾ ਨਹੀਂ, ਮਤ ਮਾਰੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ ਸਭ ਨੇ ਰਖਣੀ" ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਉਪਰ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਲਿਖ ਆਏ ਹਾਂ ਓਸੇ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕੀਤੀ ਜੈਸਾ ਕਿ "ਜਾਂਕੀ ਰਹਿਤ ਨਾ ਜਾਣੀਐ ਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰ ਨਹੀਂ ਚੀਤ। ਤਾਕਾ ਭੋਜਨ ਖਾਇਕੇ ਵਿਸਰੈ ਹਰ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤ ।"

ਪੁਨਹ—

" ਜਹਾਂ ਕਹਾਂ ਕਾ ਛਕੈ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ।
ਸਿਖ ਨਹੀਂ ਮੇਰਾ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ।"

ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਏਹ ਤੇ ਨਿਸਚੇ ਹੋ ਹੀ ਚੁਕਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਕਲੂਕਾਲ ਮਹਾਂ ਬਿਕਰਾਲ ਵਿਚ ਓਹੀ ਸਜਣ ਪਾਰ ਲਗ ਸਕਣਗੇ ਜੋ ਵਕਤ ਦੇ ਮਾਲਿਕ ਬਾਹਰਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਵਿਚ ਆਕੇ ਉਸਦੇ ਦਸੇ ਹੋਏ, ਯਗ, ਹਵਨ, ਆਦਿ ਸੁਕ੍ਰਿਤ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਹੋਣਗੇ।

ਹਵਨ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਧੀ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ

ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਸਤ ਕਵਲਾਂ ਨਾਲ ਲਿਖੀ ਏ ਜੋ ਇਸ ਪੋਥੀ ਦੇ ਅਰੰਭ ਵਾਲੇ ਰਹਿਤ ਨਾਮੇ ਵਿਚ ਹੈ, ਪਰ ਮੈਂ ਏਥੇ ਕੇਵਲ ਏਹੀ ਦਸਣਾ ਹੈ ਜੋ ਹਵਨ ਦੀ ਸਮਗ੍ਰੀ ਵਿਚ ਕੀ ਕੀ ਚੀਜ ਪੈਂਦੀਏ। ਯਗ ਹਵਨ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ੭ ਸਿੰਘ ਤਿਆਰ ਬਰ ਤਿਆਰ, ਬਾਣੀ ਦੇ ਨਿਤ ਨੇਮੀ, ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਸਣ ਕੇਸੀ ਅਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ। ਜੇ ਕਪਾਹੇ ਬਸਤ੍ਰ ਹੋਣ ਤਾਂ ਓਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਧੋਣਾ ਜਰੂਰੀ ਹੈ, ਜੇ ਉਨਾਲੇ ਜਾਂ ਰੇਸ਼ਮ ਦੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਬਿਨਾਂ ਧੋਤੇ ਹੀ, ਪਰ ਨਿਰਮਲ ਹੋਣ ਤੇ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਆ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਹਵਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਜਗਾ ਨੂੰ ਚੰਗੀਤਰਾਂ ਲਿੰਬ ਪੋਚ ਲੈਣਾ ਮਿਟੀ ਨਾਲ। ਉਸ ਮਿਟੀ ਵਿਚ ਗੋਹਾ ਨਹੀ ਪੌਣਾ। ਲਕੜਾਂ ਹਵਨ ਵਿਚ, ਬੇਰੀ, ਪਲਾਹ ਜਾ ਚੰਨਣ ਦੀਆਂ ਪੌਣੀਆਂ। ਇਕ ਸਾਬਤ ਨਲੀਯੇਰ ਲੈਕੇ ਉਸ ਉਤੇ ਬਸਤ੍ਰ ਦੇਕੇ ਉਸ ਨੂ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਜਕੇ ਹਵਨ ਕੁੰਡ ਵਿਚ ਰਖ ਦੇਣਾ ਹਮਨ ਦੀ ਅਗ ਨੂੰ ਫੂਕ ਨਹੀ ਮਾਰਨੀ। ਪਖੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਜ੍ਵਲਤ ਕਰਨੀ। ਹਵਨ ਦੀ ਸਮੱਗ੍ਰੀ ਏਹ ਹੈ ਯਥਾ ਸ਼ਕਤ ਵਧ ਘਟ ਪਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ:—

੧ ਚੰਦਨ ਸੁਰਖ, ੨ ਚੰਦਨ ਸਪੇਦ, ੩ ਛੜ ੪ ਮੁਸ਼ਕ ੫ ਇੰਦ੍ਰ ਜੌਂ ੬ ਭੋਜ ਪਤ੍ਰ ੭ ਸੁਪਾਰੀ ੮ ਦਾਖ (ਮੇਵਾ) ੯ ਛੁਹਾਰੇ ੧੦ ਗਰੀ ਖੋਪਾ ੧੧ ਬਾਦਾਮ, ੧੨ ਗੁਗਲ, ੧੩ ਕੇਸਰ ੧੪ ਮੁਸ਼ਕ ਕਾਫੂਰ ੧੫ ਲੌਂਗ ੧੬ ਤਿਲ ੧੭ ਜੌਂ ਦੇਸੀ, ੧੮ ਕਸਤੂਰੀ ੧੯ ਸੰਧੂਰ ੨੦ ਅਚੇਲੀ ੨੧ ਘਿਉ, ੨੨ ਖੰਡ। ਬਸ ਧੂਪ ਤੇ ਹਵਨ ਦੀ ਸਮਗ੍ਰੀ ਵਿਚ ਏਹੀ ੨੨ ਚੀਜ਼ਾਂ ਪਾਣੀਆਂ।

ਵਿਸਥਾਰ ਅਗੇ ਹੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ, ਹੁਣ ਮੈਂ ਇਸ ਲੇਖ ਨੂੰ ਸਮਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੋਯਾ ਏਹ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਜੋ ਇਸ ਨਾਮਧਾਰੀ ਨਿਤਨੇਮ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਦੂਜੀ ਤੀਜੀ ਐਡੀਸ਼ਨ ਨਾਲੋਂ ਇਸ ਵਾਰ ਇਸ ਦੀ ਸੁਧਾਈ ਛਪਾਈ, ਸਵਾਈ, ਦਾ ਸ੍ਰੀਮਾਨਸੰਤ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਉਦਮ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਅਗੇ ਨਾਲੋਂ ਇਸ ਪੋਥੀ ਦੀ ਕਲੇਵਰ ਬ੍ਰਿਧੀ ਵੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਇਸ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਇਕ ਹੁਕਮ ਨਾਮਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬਾਰਹ ਮਾਹ, ਲਾਵਾਂ, ਰਾਮਕਲੀ ਕੀ ਵਾਰ ਅਤੇ ਕਲਿਕੀ ਅਵਤਾਰ ਦੇ ਸੋਹਿਲੇ ਵੀ ਇਸ ਵਾਰ

ਪਾਏ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ-ਦਿਆਂ ਦੂਣੀਆਂ ਚੌਣੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਨਾਮਧਾਰੀ ਟਰੈਕਟ ਸੁਸੈਟੀ ਭਾਵੇਂ ਆਪਣੇ ਅਸਲੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਹੀ ਪਰ ਇਸ ਪਰਚਾਰ ਦਾ ਸੇਹਰਾ ਉਸੇ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਸਿਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਪਰਚਾਰ ਦਾ ਬੀੜਾ ਚੁਕਿਆ ਸੀ ਮੈਂ ਸ੍ਰੀ ੧੦੮ ਹਜ਼ੂਰ ਅਟੱਲ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਅਤੇ ਨਾਮਧਾਰੀ ਪੰਥ ਦੇ ਆਗੂ-ਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਖੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਓਹ ਸੁਸੈਟੀ ਨੂੰ ਮੁੜ ਕਾਇਮ ਕਰਕੇ ਨਾਮ-ਧਾਰੀ ਪੰਥ ਦੇ ਲਿਖਤੀ ਪਰਚਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚਲਾਕੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸੁਨੇਹੇ ਘਰ ਘਰ ਪੁਚਾਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਨ।

ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ { ਇੰਦ੍ਰ ਸਿੰਘ
ਮਘਰ ੧੯੯੨ { "ਚੱਕ੍ਰਵਰਤੀ"
ਸਨ 1935

ਚੌਥੀ ਐਡੀਸ਼ਨ

